

บทความปริทัศน์

บทความปริทัศน์หนังสือ : ลายแทงนักคิด

ผู้เขียน : ศาสตราจารย์ ดร.เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์

จัดพิมพ์โดย บริษัท ชัคเชส มีเดีย จำกัด

ผู้ปริทัศน์ : ดร.พงษ์เสรีฐ พรหมศรี

“การคิด” เป็นจุดเริ่มต้นของพฤติกรรมมนุษย์ เพราะคนที่คิดเป็นจะนำมาซึ่งการพัฒนาของสหวิทยาการทุกด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้ามีการบวนการคิดอย่างเป็นระบบ จะสร้างความเชื่อมโยงในการดำเนินชีวิต ทั้งในส่วนของ การดำรงชีวิตและในส่วนของ การปฏิบัติงาน วิธีชีวิตแบบดั้งเดิมในอดีต เป็นการดำเนินชีวิตแบบเรียบง่าย ทรัพยากรอุดมสมบูรณ์ ไม่ต้องแก่งแย่งแข่งขันกันมาก เราจึงไม่ต้องคิดมากนัก แต่ในปัจจุบัน ภายใต้โลกที่หมุนอย่างรวดเร็ว สังคมออนไลน์ในยุคดิจิทัล มีเทคโนโลยีขั้นสูงรองรับความสามารถของคน มีการแข่งขันสูงในทุกด้าน เราจึงจำเป็นต้องคิดให้มากขึ้น คิดในวิถีทางที่ฉลาดขึ้น เพื่อหาหนทางในการดำเนินชีวิตให้มีความพร้อมและอยู่รอดในสังคมเราในวิถีทางที่ดีที่สุด

การพัฒนาคนอย่างยั่งยืน จึงไม่ใช่เพียงการพัฒนาสภาพความเป็นอยู่ สภาวะทางเศรษฐกิจ อาชีพ หรือรายได้เท่านั้น แต่ต้องพัฒนาเพื่อให้เกิดความอยู่รอดอย่างยั่งยืน และสามารถใช้เป็นเครื่องมือช่วยให้ดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างปลอดภัย ครอบคลุมปลอดภัย ชุมชนปลอดภัย ทรัพยากรปลอดภัย สิ่งแวดล้อมปลอดภัย บ้านเมืองปลอดภัย จึงจะส่งผลให้เราและลูกหลานของเราปลอดภัยอย่างยั่งยืน นั่นคือ เราต้องสอน “วิธีคิด” ให้คน “คิดเป็น” และวิธีคิดนั้นจะติดตัวเราไปตลอดชีวิต เพื่อนำไปสู่การตัดสินใจที่ถูกต้องและเหมาะสมในทุกสถานการณ์ เพื่อให้เราสามารถยืนหยัดต่อไปได้ และพัฒนาตัวเองได้ในอนาคต ดังนั้น จึงเป็นเรื่องที่จำเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งหนังสือ “ลายแทงนักคิด” ฉบับนี้ เป็นการปูพื้นฐานการเข้าใจโลกแห่งความคิด เริ่มจากการทำงานของสมอง กระบวนการทำงานของความคิด ความสำคัญของการคิด อุปสรรคของการคิด การเตรียมความพร้อมเพื่อฝึกทักษะ “การคิดเป็น” ซึ่งถือเป็นแนวทางในการจัดระบบความคิดอย่างชาญฉลาด

ในการดำรงชีวิตในโลกปัจจุบันพบว่าแต่ละคนมีปัญหาที่แตกต่างกัน มากบ้างน้อยบ้าง ไม่ว่าจะเป็น ปัญหาชีวิต ครอบครัว เศรษฐกิจ ที่ทำงาน เพื่อน หนี้สิน และแต่ละคนมีวิธีการแก้ปัญหาที่แตกต่างกัน ซึ่งหากมองภาพรวมทั้งปัญหา เศรษฐกิจ สังคม อาชญากรรม ยาเสพติด การศึกษา หนี้สิน และอื่นๆ อีกมากมาย ต้นตอของปัญหาทั้งหมดอยู่ที่ “การคิด” เพราะหากประชาชนทุกคน “คิดเป็น” คิดอย่างชาญฉลาด คิดอย่างเท่าทัน ปัญหาทุกอย่างจะคลี่คลายไปในทางที่ดีอย่างรวดเร็วหรืออาจไม่เกิดปัญหาเหล่านี้เลย ดังนั้น เราจะเป็นต้องคิดให้มากขึ้น คิดในวิถีทางที่ฉลาดขึ้น เตรียมความพร้อมทั้งชีวิตและสังคมในวิถีทางที่ดีที่สุด จึงจะเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืนทั้งในระดับบุคคลและระดับสังคม “การสอนวิธีคิด” จึงมีความจำเป็น และถือเป็นเครื่องมือในการดำรงชีวิตอย่างปลอดภัยของคนในสังคมต่อไป

จุดกำเนิดความคิด : กลไกการทำงานของสมอง

ส่วนที่ 1 central core สมองส่วนนี้ทำหน้าที่พื้นฐานของสมองเช่นเดียวกับสมองของสัตว์ทั่วไป เช่น ทำหน้าที่ควบคุมการหายใจ การกิน การหลับ การสืบพันธุ์

ส่วนที่ 2 Cerebral cortex สมองส่วนนี้ทำหน้าที่ควบคุมระบบการคิด การวินิจฉัย การตัดสินใจ และการใช้เหตุผล หน้าที่ส่วนนี้สะท้อนความเป็นมนุษย์

โรเจอร์ สเปอร์รี่ ผู้เชี่ยวชาญด้านประสาทวิทยาได้ค้นพบความแตกต่างในการทำงานระหว่างสมองซีกซ้ายและสมองซีกขวา (Sperry, 1968, 1982 อ้างอิงจาก เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2555 : 13) สมองซีกซ้าย ทำหน้าที่เรื่องของการใช้ภาษา การเขียน การอ่าน ทักษะด้านตัวเลข การใช้เหตุผล การควบคุมการพูด ทักษะทางด้านวิทยาศาสตร์ ควบคุมการทำงานของมือขวา หรือเรียกว่า “ส่วนของการ

<p>ตัดสิน” ส่วนสมองซีกขวา ทำหน้าที่เรื่องของความเข้าใจ การเห็นภาพสามมิติ ความรู้สึกสัมผัสต่อศิลปะ ความมีสุนทรียะ ด้านดนตรี เพลง และการใช้จินตนาการในการดำเนินชีวิต รวมทั้งทำหน้าที่ควบคุมการทำงานของมือซ้าย หรือเรียกว่า “ส่วนของการสร้างสรรค์” การทำงานของสมองมีความซับซ้อนมากแทบทุกกิจกรรมทางการคิด สมองทั้งสองซีกจะคิดสลับกันไปมาระหว่างสมองซีกซ้ายกับสมองซีกขวา (Hellige, 1990) ขึ้นอยู่กับประเด็นที่นำมาคิด</p>	<p>ใช้เหตุผล เพราะการพัฒนาความสามารถทางการคิดของเด็กตามช่วงวัย และการฝึกทักษะของสมองทั้งซีกซ้ายและซีกขวา จะช่วยกระตุ้นให้เด็กได้ใช้ศักยภาพของสมองอย่างเต็มที่</p> <p>“ลื่นซึกความทรงจำ” เป็นสิ่งสำคัญในการแปรข้อมูลในการรับรู้ ทั้งจากการเคยเห็น เคยได้ยิน เคยสัมผัส เคยลิ้มรส เคยได้กลิ่น การเห็นภาพเกิดจากตาเพียง 20% อีก 80% เป็นการทำงานของสมองส่วนต่างๆ ภาพที่เกิดขึ้นในใจเป็นสำคัญของการคิด และเกี่ยวข้องโดยตรงกับจินตนาการ และจินตนาการก็เป็นส่วนประกอบที่สำคัญในการคิดสร้างสรรค์ การแก้ปัญหา การพัฒนาทักษะด้านต่างๆ</p>
<p>การทำงานของสมองที่ส่งสัญญาณผ่านเซลล์ประสาทอย่างรวดเร็วราว 290 กิโลเมตรต่อชั่วโมง เซลล์สมอง (neurons) ตัวเดียว สามารถเชื่อมโยงกับเซลล์สมองตัวอื่นๆ ได้ถึง 80,000 เซลล์ และเซลล์สมองสามารถรับรู้ข้อมูลได้ถึงพันล้านล้านเซลล์ และส่งข้อมูลพร้อมกันหลายล้านล้านบิตต่อวินาที ซึ่งหากเทียบเท่ากับประสิทธิภาพกับคอมพิวเตอร์ในการประมวลผลข้อมูลแต่ละครั้งจะต้องใช้พลังงานถึง 100 เมกะวัตต์ หรือเทียบเท่ากับพลังงานที่ใช้ในเมืองๆ หนึ่งเลยทีเดียว และสมองเปรียบเสมือนศูนย์บัญชาการดำรงชีวิตของคน ในการเคลื่อนไหว การมองเห็น การได้ยิน การเข้าใจ การคิด การจำ และการพูด ล้วนมาจากการสั่งการของสมองทั้งสิ้น</p>	<p>จินตนาการช่วยให้เราคิดสร้างสรรค์ได้อย่างไม่จำกัด ขณะที่ในโลกแห่งความเป็นจริง เราทำสิ่งต่างๆ ได้อย่างจำกัด เพราะทุกอย่างที่เราทำต้องมีต้นทุน มีการลงแรง มีความยาก มีความเสี่ยงสูง และโอกาสในการลองผิดลองถูกมีจำกัด แต่ในสมองเราไม่จำกัด สิ่งประดิษฐ์จำนวนมาก ล้วนสร้างสรรค์ขึ้นจากจินตนาการที่ดูเหมือนเป็นไปไม่ได้ในโลกแห่งความเป็นจริง แต่จินตนาการได้ท้าทายความสามารถของมนุษย์ให้คิดค้นหาความเป็นไปได้ กระทำให้เป็นจริงได้ในที่สุด เช่น ความปรารถนาที่จะบินให้ได้เหมือนนก และมีความพยายามสร้างสรรค์จินตนาการอย่างต่อเนื่องหลายชั่วอายุคนจนสำเร็จ</p>
<p>สมองของเด็กพัฒนาตั้งแต่อยู่ในครรภ์และมีการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วในช่วง 2-3 ปีหลังคลอด ช่วงวัยทารกถึงสามขวบเป็นพัฒนาการที่สำคัญของสมอง เป็นช่วงเวลาแห่งการเปิดรับข้อมูล การเรียนรู้สิ่งต่างๆ มีการเรียนรู้มากกว่าผู้ใหญ่เป็นพันเท่า เด็กจะเรียนรู้ทุกอย่างที่มาปะทะ ไม่ว่าจะเป็นการสัมผัส เสียงพูดคุย เสียงเพลง ทุกเสียง ทุกสัมผัส ทุกรสชาติ จะกระตุ้นการทำงานของสมองเด็กทำให้เกิดเครือข่ายเส้นใยในสมอง ที่จะทำให้เด็กเข้าใจและเรียนรู้สิ่งต่างๆ รอบตัว สมองจะทำหน้าที่นี้ไปจน 10 ขวบ จากนั้นสมองจะเริ่มกำจัดเครือข่ายเส้นใยที่ไม่ได้ใช้ทิ้งไป เพื่อให้ส่วนที่เหลือมีประสิทธิภาพสูงสุด สิ่งแวดล้อมจึงมีบทบาทสำคัญยิ่งในการพัฒนาการของสมอง การคิดของเด็กจะจำกัดอยู่ในโลกแห่งความเป็นจริง คิดอย่างตรงๆ ไม่ซับซ้อน จนถึงอายุ 7 ขวบจะเริ่มเรียนรู้สิ่งที่เป็นนามธรรม อายุ 11-12 จะเข้าใจภาษาที่ซับซ้อนมากขึ้น เกี่ยวกับการใช้ความคิด สติปัญญา</p>	<p>จินตนาการ และความคิดสร้างสรรค์ด้วย จนเริ่มเป็นวัยรุ่นจะมีการคิดแบบก้าวหน้า แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นจะขึ้นอยู่กับการศึกษาทั้งของตัวเอง ของครอบครัว โรงเรียน และสิ่งแวดล้อม ที่จะช่วยกระตุ้นทักษะในด้านต่างๆ เช่น การให้เด็กพูดในชั้นเรียน จะช่วยพัฒนาการกระบวนการเรียนรู้ในการจัดระเบียบทางความคิด การให้เด็กเขียนจะช่วยพัฒนาด้านการคิด จินตนาการ การคิดสร้างสรรค์ การใช้เหตุผล และพัฒนาการด้านภาษา การสอนในระดับวัยรุ่นควรจะพัฒนาเด็กในเรื่องของการคิดเชิงวิพากษ์ การคิดในสิ่งที่เป็นนามธรรม การคิดในลักษณะสัมพันธ์ มากกว่าการจดจำอย่างเดียว เพราะจะเป็นการหยุดสมองไม่ให้เกิดไปตามวัย ควรให้ความสำคัญเรื่องการ</p>
	<p>ก่อนที่จะนำผลปฏิบัติการที่ดีที่สุดไปใช้จริง</p> <p>นักประสาทวิทยาหลายคนค้นพบว่าจินตนาการสามารถช่วยพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในเรื่องต่างๆ ได้ เช่น ดร.จอห์น มิลตัน (John Milton) มหาวิทยาลัยชิคาโก พิสูจน์ว่าการที่สมองใช้จินตนาการวาดภาพก่อนที่จะลงมือปฏิบัติจริงมีผลไม่แตกต่างจากการปฏิบัติจริง โดยเขาให้ผู้ป่วยโรคหัวใจใช้สมองจินตนาการว่าพวกเขากำลังเดินไปรอบๆ ตึก ผลปรากฏว่าได้ผลใกล้เคียงกับการลงเดินจริงๆ และจากหลายผลการทดลองที่เกิดขึ้นตลอดเวลาหลายปี จึงได้ข้อสรุปว่าการสร้างภาพในใจมีผลสำคัญต่อประสิทธิภาพการคิดในมิติต่างๆ โดยเฉพาะเชิงสร้างสรรค์ การคิดเพื่อแก้ปัญหา ดังเช่นในอดีต</p>

(Confirmation bias) การคิดของคนเราจึงอาจนำไปสู่ความผิดพลาดได้ง่าย เพราะความจำกัดในการคิดดังกล่าว ดังนั้น หากเราได้ศึกษากระบวนการคิด และนำมาใช้อย่างเหมาะสม จะช่วยให้เรามีศักยภาพ สามารถตัดสินใจในเรื่องต่างๆ ได้ อย่างถูกต้องเหมาะสม ยิ่งขึ้น

สิ่งแรกที่ต้องแยกแยะคือสิ่งที่กำลังคิดเป็น “การคิด” หรือ “จินตนาการ” ซึ่งหากเราคิดว่าภาพแผนสิ่งที่เราจะทำ อย่างมีความสุข เรียกได้ว่าเป็นจินตนาการ ส่วนการคิด ใคร่ครวญ หาเหตุผลถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นในด้านต่างๆ คาดการณ์สิ่งที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต เพื่อหาข้อสรุปการตัดสินใจเกี่ยวกับเรื่องนั้นๆ เรียกว่า การคิด ดังนั้น “การคิด” คือ กิจกรรมทางความคิดที่มีวัตถุประสงค์เฉพาะเจาะจง เรา รู้ว่าเรากำลังคิดเพื่อวัตถุประสงค์อะไรบางอย่าง และสามารถควบคุมให้คิดจนบรรลุเป้าหมายได้

การคิด จึงเป็นการจัดการข้อมูลที่ได้รับให้อยู่ในรูปแบบเหมาะสม โดยการแปรข้อมูลข่าวสารที่ได้รับสู่รูปแบบใหม่ที่แตกต่างไปจากเดิม ซึ่งในขณะใช้ความคิดสมองจะนำเอา ข้อมูลความรู้ และประสบการณ์ต่างๆ ที่มีอยู่ มาคิดร่วมกันโดยใช้เหตุผลสานกับอารมณ์และความต้องการ เพื่อนำไปสู่เป้าหมายที่ได้วางไว้ในสิ่งที่ปรารถนาจะได้รับ เช่น การตอบสนองต่อวัตถุประสงค์ในการตอบคำถาม การแก้ปัญหา การช่วยนำไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ เป็นต้น ในขณะที่เราใช้ความคิด เราจะพยายามเลือกวิธีการและหาทางเลือกที่น่าจะเป็นไปได้

ความสามารถในการคิดทำให้มนุษย์เป็นมนุษย์ สามารถแก้ปัญหาให้ตนเองได้ สามารถคิดสร้างสรรค์เครื่องทุ่นแรง สร้างสิ่งประดิษฐ์ใหม่ๆ ได้ สามารถสร้างความสุขให้แก่ตนเอง และสามารถปกป้องตนเองให้พ้นจากภัยธรรมชาติได้ การคิด “Thinking” เป็นตัวกำหนดสิ่งที่เรารู้ “Knowing” ความรู้ที่เราได้จากการคิดนั้นจะเป็นตัวกำหนดความเป็นตัวเราว่า เราคิดอย่างไร เรารู้อะไร เราจะเป็นเช่นไร และความเป็นตัวเราจะเป็นตัวกำหนดวิถีชีวิตเรา (Living) ซึ่งจะเป็นสิ่งที่เราแสดงออกมา ทั้งคำพูด การกระทำ และอากัปกริยาต่างๆ สิ่งที่เราคิดมีความสำคัญมาก เพราะสะท้อน “สาระแห่งความเป็นคน” ภายในตัวตนของเราออกมา เราคิดเช่นไร สิ่งที่เราแสดงออกย่อมเป็นเช่นนั้น ความคิด ณ จุดเริ่มต้นของเรา เป็นตัวกำหนดความสำเร็จหรือล้มเหลวในการแสดงออกของเราได้ ดังนั้น ความคิดจึงเป็นพื้นฐานของสติปัญญาและความเข้าใจ เพราะคนจะเริ่มคิดและหาคำตอบใดดียิ่งขึ้น หากเขาใช้เวลา คิดทบทวนและไตร่ตรองเกี่ยวกับเรื่องนั้นก่อนตัดสินใจ ยกตัวอย่างนักแต่งโคลงชาวเอเธนส์กล่าวว่า “การคิดครั้งที่สอง นับเป็นความฉลาดที่สุด” นั่นคือการคิดใคร่ครวญ พิจารณาสິงนั้นให้ชัดเจนขึ้น การคิดก็เช่นกัน ถ้าคิดบ่อยๆ ใคร่ครวญมากยิ่งขึ้นจะทำให้ได้ผลลัพธ์ที่ดียิ่งขึ้น อย่างเช่น โทมัส เอดิสัน

(Thomas Alva Edison) นักประดิษฐ์ผู้ยิ่งใหญ่ ได้กล่าวกับผู้ว่าการรัฐนอร์ทแคโรไลนา ว่า “ผมไม่ได้เป็นนักประดิษฐ์ที่ยิ่งใหญ่หรอกครับ แต่ผมเป็นนักคิดซึ่มีดั่งยมากกว่า ผมได้ดูดซึมความคิดจากทุกแหล่งเท่าที่จะทำได้ แล้วเอามาทดลองใช้ เอามาปรับปรุงจนกลายเป็นสิ่งที่มีคุณค่า ความคิดที่ผมเอามาใช้ส่วนใหญ่เป็นความคิดของคนอื่นที่ไม่เคยถูกพัฒนาขึ้นมาเท่านั้น” ซึ่งการคิดเป็นพื้นฐานของการตัดสินใจ เพราะปกติในแต่ละวันเราต้องตัดสินใจเรื่องเล็กเรื่องใหญ่เกือบตลอดเวลา บางเรื่องเราตัดสินใจโดยอัตโนมัติ เพราะเราตัดสินใจเรื่องนั้นจนเป็นปกติจนเกิดความเคยชิน เช่น ตัดสินใจลุกขึ้นเมื่อได้ยินเสียงนาฬิกาปลุก ตัดสินใจใส่เสื้อผ้าชุดนี้ไปทำงาน ตัดสินใจไปทานอาหารร้านนี้ เป็นต้น แต่การตัดสินใจจะอาศัยการคิดอย่างเดียวนั้นไม่ได้ เราต้องมีข้อมูลและทางเลือกที่หลากหลายมากกว่าหนึ่งตัวเลือก เพื่อประกอบในการตัดสินใจ โดยอาศัยข้อมูลจาก ความรู้ ประสบการณ์ การระดมความคิด การเปรียบเทียบตัวเลือกต่างๆ เราควรนำปัจจัยเหล่านี้มาใช้เป็นองค์ประกอบของการคิดก่อนตัดสินใจ เพื่อพิจารณาตัวเลือกที่เหมาะสมที่สุด

ธรรมชาติของมนุษย์มีความต้องการประสบความสำเร็จ ให้ชีวิตดีขึ้นหรือดีกว่าเดิม จึงพยายามต่อสู้เพื่อให้ได้สิ่งที่ตนเองต้องการเสมอ ศ.ดร.เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ กล่าวว่า “โลกไม่ได้เปลี่ยนด้วยกำลังหรืออำนาจ แต่โลกเปลี่ยนด้วยนักคิด” บินและอาวูธจะบังคับการเปลี่ยนแปลงได้เพียงช่วงเวลาอยู่ในอำนาจ แต่ความคิดสามารถเปลี่ยนแปลงคนด้วยใจสมัคร ต่อเนื่อง ยั่งยืน ตราบานานเท่านั้น และตลอดไป เพราะ “ความคิดเป็นบทรเริ่มต้นของปัญญา” การเปลี่ยนแปลงจากสังคมเกษตรกรรม มาเป็นสังคมอุตสาหกรรม มาเป็นสังคมเทคโนโลยีสารสนเทศ การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้เริ่มต้นมาจากการใช้ความคิดพิจารณาสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้น ผลผลิตของความคิดคือสิ่งใหม่ๆ เทคโนโลยี ที่นำการเปลี่ยนแปลงไปสู่วิถีชีวิต ให้เกิดความแตกต่างจากสังคมในอดีต ไม่ว่าจะเป็นการค้นพบพลังงานนิวเคลียร์ของ อัลเบิร์ต ไอน์สไตน์ การประดิษฐ์แท็บเล็ตเครื่องแรกสำเร็จของ โยฮัน กูเทินเบอร์ก การประดิษฐ์โทรศัพท์เครื่องแรกของ อเล็กซานเดอร์ เกรแฮม เบลล์ การสร้างเครื่องกำเนิดแสงเลเซอร์ของ ทีโอดอร์ เมแมน การพัฒนาด้านคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีในปัจจุบัน การเชื่อมต่อเครือข่ายข้อมูลทั่วโลก การสื่อสารทั่วโลก สิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นจากความคิดที่ไม่หยุดยั้งของมนุษย์ ความสามารถที่จะอยู่ในโลกนี้ได้อย่างสง่างามต้องเกิดจากสร้างคนให้คิดเป็นสังคมใดสร้างคนให้คิดไม่ได้ สังคมนั้นจะต้องตามหลังสังคมอื่นตลอดไป การคิดจึงเป็นสิ่งสำคัญ เพราะความคิดมีพลังที่ยิ่งใหญ่สามารถเปลี่ยนแปลงโลกได้

ความต้องการพื้นฐานของชีวิต ความต้องการทางร่างกาย ความต้องการสวัสดิภาพ ความต้องการความรัก ความต้องการการยอมรับ ความต้องการพัฒนาศักยภาพของ

ตน กระตุ้นให้ทุกคนต้องคิดเพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งที่ต้องการ การคิดของคนส่วนใหญ่วนเวียนอยู่ในเรื่องของความเป็นอยู่ การตอบสนองความต้องการทางกายภาพและจิตใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคปัจจุบันที่มีเรื่องต้องคิดมากขึ้น มีความซับซ้อนมากขึ้น การแข่งขันเพื่อความมั่นคงในการดำรงชีวิต การปรับตัวให้เข้ากับโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เพราะคนที่คิดไม่เป็น คิดไม่ได้ คิดไม่ถูกต้อง ย่อมเป็นเหยื่อของผู้ที่คิดได้มากกว่า

ราล์ฟ วอลโด อีเมอร์สัน (Ralph Waldo Emerson) นักปรัชญาชาวสหรัฐ กล่าวไว้ใน The Conduct of Life, "Fate" (1860) ว่า "การเปิดเผยสำแดงของความคิด ทำให้มนุษย์พ้นจากความเป็นทาสสู่ความเป็นไท" หากเราปรารถนาที่จะเห็นสิ่งใหม่ที่ดีกว่าเดิม ความคิดของเราจะทำงานเพื่อคิดค้นและสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่แตกต่างไปจากเดิม ให้เกิดขึ้น ดัง วิลเลียม เชกสเปียร์ (William Shakespeare) กล่าวว่า "ความคิดและจินตนาการ เป็นสิ่งที่ทำให้มนุษย์เหนือกว่าสรรพสัตว์ทุกชนิด" หากเราเคยมีคำถามเมื่อได้รับข้อมูลใด นั้นหมายความว่าระบบความคิดของเราเริ่มทำงานแล้ว เพราะการสงสัยนั้นเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดความคิดที่ต้องการพิสูจน์ข้อเท็จจริงของข้อมูลที่ได้รับ แต่หากเราไม่สงสัยเลย และเชื่อตามข้อมูลที่ได้รับทั้งหมด เราอาจถูกหลอกด้วยข้อมูลที่เป็นเท็จ และทำให้ตัดสินใจผิดพลาดได้ เพราะวิธีที่เราคิดมีผลกระทบต่อการวางแผนชีวิตของเรา เป้าหมายความสำเร็จที่เราเลือก และการตัดสินใจของเรา

อุปสรรคการคิดของคนส่วนใหญ่เกิดจากเหตุผลสำคัญ 6 ประการ ได้แก่

1. การตอบสนองตามความเคยชิน
2. การเชื่อมโยงเหตุผลผิดเพราะด่วนสรุป
3. แรงจูงใจไม่ถูกต้อง
4. การขาดทักษะการคิด
5. การทิ้งเหตุผลอย่างมีอคติ
6. ค่านิยมเป็นอุปสรรค

1. การตอบสนองตามความเคยชินเป็นผลผลิตที่สำคัญจากการเรียนรู้ของสมองตามการพัฒนาทักษะต่างๆ ตั้งแต่เรื่องง่ายๆ ตั้งแต่วัยเด็ก เช่น การใส่เสื้อผ้า การติดกระดุม การเขียนหนังสือ การพูด การนับเลข การขับรถ จะช่วยให้เราตอบสนองสิ่งต่างๆ อย่างรวดเร็ว แต่ความเคยชินระบบการทำงานแบบเก่าๆ จึงกลายเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม เกิดความล่าช้าในการพัฒนา

2. การเชื่อมโยงเหตุผลผิดอาจเกิดจากการขาดความรู้ขาดข้อมูล ขาดความเข้าใจ ไม่รู้ว่าอะไรเป็นเหตุผลซึ่งกันและกัน การเชื่อมโยงที่มีตรรกะที่ดีจะทำให้ได้ผลสรุปออกมาสอดคล้องกับความเป็นจริงได้

3. แรงจูงใจภายนอกเช่น โฆษณาสินค้าที่มีรูปสวยงาม กระตุ้นความอยากได้ อยากใช้ มากกว่าความจำเป็น เราอาจตัดสินใจกระทำสิ่งต่างๆ อย่างขาดการคำนึงถึงความถูกต้อง ผลเสีย และการคำนึงถึงประโยชน์ในระยะสั้นและระยะยาวได้

4. การขาดทักษะการคิด คือคิดสะเปะสะปะ คิดไม่เป็นระบบ ไม่มีการจัดระเบียบทางความคิด ไม่รู้วิธีคิดในลักษณะต่างๆ ไม่รู้ว่าการคิดวิเคราะห์ทำอย่างไร ไม่รู้ว่าเมื่อไหร่ต้องคิดสร้างสรรค์ ไม่สันทัดในการคิดเชิงกลยุทธ์ ไม่เคยรู้ว่าเรื่องนี้ต้องคิดเชิงบูรณาการ เป็นต้น เช่น ประชาชนพบเห็นการเสนอข่าวเรื่องใดๆ แล้วหลงเชื่อทันที โดยไม่สงสัย ไม่คิด นั่นคือ หากนักข่าวนำเสนอข่าวที่ผิด ประชาชนก็จะเชื่อตามนั้น ซึ่งบ่งบอกว่า ประชาชนเราอ่อนแอ สังคมเราอ่อนแอ ใครเอาอะไรมาป้อนเรารับเชื่อตามนั้นหมด จะทำให้เกิดความวุ่นวาย และเปิดช่องให้มีการทำลายผู้คน ผ่านการปล่อยข่าวลือ การใส่ร้ายป้ายสีกัน หากประชาชนไม่แสดงตัวว่าตนเองมีปัญญาหรือเป็นคนช่างคิด มีความพยายามประเมินหลักฐานข้อมูล จะทำให้สังคมตกอยู่ในที่นั่งลำบาก และจะทำให้ประเทศชาติอ่อนแอในที่สุด แต่หากประชาชนมีความคิดอ่านเมื่อเขาพบเห็นการเสนอข่าวในลักษณะใดๆ เขาจะไม่หลงเชื่อทันที และเขาจะสามารถคิดและตั้งคำถามจากข่าวได้

5. คนส่วนใหญ่ใช้เหตุผล แต่ไม่ใช่เหตุผลที่แท้จริงที่นำไปสู่ความจริง แต่เป็นเหตุผลที่เข้าข้างตนเองเพื่อนำไปสู่สิ่งที่ตนเองต้องการ ส่วนใหญ่เป็นเหตุผลที่เกิดขึ้นจากอารมณ์ความรู้สึกที่ไม่ได้เกิดจากการคิดใคร่ครวญอย่างรอบคอบ อาจเนื่องจากขาดความรู้เกี่ยวกับเรื่องนั้นๆ การตัดสินใจอย่างขาดความรู้ หรือทำเพื่อผลประโยชน์ของตนเอง ส่วนใหญ่ใช้เหตุผลโดยเอาตนเองเป็นศูนย์กลาง (Egocentric) เนื่องจากบางคนคิดว่าตนเองมีความรู้มาก เป็นผู้ชำนาญการในเรื่องหนึ่งเรื่องใดมากกว่าคนอื่น มักจะไม่ค่อยยอมฟังคำแนะนำจากผู้อื่น จึงไม่เปิดใจรับฟังข้อเสนอนั้นๆ จากผู้อื่น ไม่ยอมพิจารณารายละเอียดในเรื่องนั้นๆ อีกครั้ง โดยไม่ตระหนักว่าประสบการณ์ ความรู้ ข้อมูลที่ตนมีนั้นมีความจำกัด ทำให้หลายครั้งตัดสินใจอะไรโดยปราศจากเหตุผล ท่านนิยามทฤษฎีนี้ว่าคือ "ทฤษฎีชะลอม" หมายถึง การที่เราสร้างแนวคิดเกี่ยวกับเรื่องบางเรื่องไว้ในใจ หรือมีคำตอบที่คิดไว้ในใจอยู่แล้ว เป็นการตั้งสมมติฐานเดี่ยว แล้วพยายามหาหลักฐานมาสนับสนุน โดยเลือกเอาเฉพาะข้อมูลที่สนับสนุนและเห็นด้วยกับตน ส่วนข้อมูลใดที่ขัดแย้งก็จะไม่เห็นด้วยและทิ้งไปหมด เหมือนกับการเอาชะลอมมา 1 ใบ พยายามครอบกองฟางให้สนิท เพื่อพิสูจน์ว่าฟางมีรูปร่างเป็นชะลอม แต่ครอบอย่างไรก็ไม่สนิทเพราะจะมีฟางโผล่เล็ดลอดออกมาจากชะลอมเสมอ แทนที่บุคคลนั้นจะเปลี่ยนความคิดของตนเองใหม่ แต่กลับพยายามหาวิธีอื่น โดยเอากรรไกรมาตัดฟางที่เล็ดลอดออกมา

จนพอดีกับรูปชะลอม แล้วสรุปว่าฟางที่เรากองไว้นั้นรูปทรงมันคือชะลอม ซึ่งเป็นปัญหาวิคิดที่ผิดไปจากหลักความเป็นจริง ส่วนการใช้เหตุผลโดยอ้างผู้รู้หรือคนส่วนใหญ่ ก่อนอื่นเราควรตรวจสอบว่าสิ่งที่ผู้รู้หรือคนส่วนใหญ่เชื่อนั้นเป็นความจริงหรือไม่ จำเป็นต้องพิจารณาเนื้อหาสาระที่น่าเสนอด้วยว่าสมเหตุสมผลหรือไม่ โดยไม่เชื่อคล้อยตามเพียงเพราะเขาเป็นผู้รู้หรือเพราะเป็นเสียงส่วนใหญ่เท่านั้น เราอาจตกเป็นเหยื่อของขบวนการทำลายคนได้ เหมือนเหตุการณ์ทางการเมืองที่ผ่านมาในแต่ละยุคแต่ละสมัย

ประชาธิปไตยคือการมอบอำนาจให้ประชาชน แต่หากประชาชนคิดไม่เป็น ขาดหลักคิด ขาดการวิเคราะห์ ขาดองค์ความรู้ อำนาจนั้นจะไม่ให้อำนาจที่แท้จริง จะเป็นแค่เสียงของคนส่วนมากแต่อาจจะให้คะแนนเสียงโดยขาดความเข้าใจอย่างแท้จริง ขาดการใช้ตรรกะในการคิดวิเคราะห์ในแต่ละประเด็น ไม่คำนึงถึงผลที่จะตามมา ในทางตรงข้าม อำนาจประชาธิปไตยจะมีประสิทธิภาพก็ต่อเมื่อประชาชนมีคุณภาพ และมีประสิทธิภาพเช่นกัน คือ สามารถคิดเป็น วิเคราะห์สถานการณ์ได้ด้วยตนเอง ศึกษาหาข้อมูลเพิ่มเติม วิเคราะห์ข้อเท็จจริง ตัดสินใจด้วยความคิดของตนเอง วิเคราะห์ผลที่จะตามมาทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ไม่ใช่อยกมือตามคนอื่นหรือเพียงเพื่อผลประโยชน์เล็กน้อย

6. ค่านิยมที่เป็นอุปสรรค เช่น ความเชื่อ เชื่อผู้อาวุโส เชื่อโชคชะตา เชื่อผู้ที่สำเร็จโดยการลอกเลียนแบบ การใช้สูตรสำเร็จในการแก้ปัญหาโดยไม่สนใจบริบทของตน การไม่เรียนรู้ที่จะเสาะแสวงหาข้อเท็จจริงของสิ่งต่างๆ ด้วยตัวเอง สังคมไทยจึงอยู่ในภาวะอ่อนแอทางความคิด

ซึ่งการเชื่อฟังผู้ใหญ่เป็นชนบของคนไทยที่ถือปฏิบัติมา ถือเป็นธรรมเนียมมาคารวะ เป็นการให้เกียรติ และใช้หลักอาวุโสเป็นตัวตัดสิน แต่ถือเป็นการปิดกั้นโอกาสการพัฒนาทางความคิดและการแสดงออกของเด็กรุ่นใหม่ เด็กจะไม่กล้าแสดงความคิดเห็นเพราะเกรงว่าจะไม่ได้รับการยอมรับ กลัวอับอายขายหน้า รู้สึกด้อยคุณค่า เด็กจะหวาดกลัว ขี้อาย ไม่กล้าแสดงออก แต่ในปัจจุบันโลกหมุนอย่างรวดเร็ว ประกอบกับเทคโนโลยีสารสนเทศ ฐานข้อมูลที่กว้างขวางไร้ขอบเขต มีองค์ความรู้ใหม่ๆ ที่หลากหลายอีกมากมาย ที่วัยทำงานต้องศึกษาและพัฒนาตนเอง หากอาศัยเฉพาะประสบการณ์และองค์ความรู้เดิมอาจจะไม่เพียงพอต่อการแข่งขันด้านต่างๆ ในปัจจุบัน ประกอบกับเทคโนโลยีที่ทันสมัยผู้อาวุโสอาจต้องอาศัยคนรุ่นใหม่ในการสืบค้นข้อมูล การจัดการข้อมูลต่างๆ มาประกอบกับประสบการณ์เดิมเพื่อหาแนวทางในการดำเนินงานที่ดีที่สุดต่อไป

นอกจากระบบอาวุโสแล้ว สำหรับประเทศไทยยังมีระบบอุปถัมภ์ที่เป็นหลักคิดมาก่อนใหญ่ที่คนไทยเอาระบบอุปถัมภ์ ระบบบุญคุณมาใช้แบบผิดวิธี การตอบแทนบุญคุณเอาบุญคุณส่วนตัวมาตอบแทนในระดับสังคม ระดับประเทศ

ซึ่งส่งผลกระทบต่อคนอื่นๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องอีกมากมาย ส่งผลเสียในระดับประเทศอย่างที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

นอกจากนั้น ระบบการศึกษายังเป็นการจับปลาให้ โดยไม่สอนวิธีจับปลา คือสอนให้นักเรียนรับอย่างเดียว ไม่เน้นให้มีการคิด วิเคราะห์ การเรียบเรียงความคิด มีกระบวนการบริหารความคิด อย่างเป็นระบบ และรอบคอบ และไม่กระตุ้นให้เด็กพยายามแสวงหาองค์ความรู้ด้วยตัวเอง ที่มีอยู่รอบตัว ไม่สร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ เด็กไทยจึงต้องมีต้นแบบ แล้วค่อยลอกเลียนแบบในส่วนที่ตัวเองชอบ ดังนั้นการเริ่มต้นให้เด็กเริ่มเรียนรู้ “การคิด” หรือ “คิดเป็น” ต้องฝึกให้เด็กตั้งคำถาม และฝึกหาคำตอบด้วยตัวเอง ฝึกให้เด็กเขียนเพื่อฝึกให้เด็กเรียบเรียงความคิดของตัวเองให้เป็นก่อนที่จะเขียนออกมาเป็นตัวหนังสือ

“การคิด” มีหลายประเภท คือ คิดสั้น คิดเล็กคติน้อย คิดฟุ้งซ่าน คิดคด คิดมาก คิดเรื่อยเปื่อย คิดการใหญ่ คิดหน้าคิดหลัง คิดเห็น คิดอ่าน คิดค้น คิดตก คิดสร้างสรรค์ การคิดจึงมีความสำคัญมากและเป็นสิ่งที่ทุกคนมีอยู่แล้ว ไม่ต้องไขว่คว้าหาจากที่อื่นใด แต่การจะใช้ความคิดของเราหรือไม่ ถ้าเราพัฒนาความคิดเราให้เป็นคนที่ “คิดเป็น คิดดี คิดชอบ” จะทำให้เราประสบความสำเร็จได้ ซึ่งส่วนใหญ่ใช้ความคิดเพียงเพื่อตอบสนองความต้องการบางด้านในชีวิตของตนหรือในกลุ่มของตนเท่านั้น ทั้งที่ในความเป็นจริงแล้วเราจำเป็นต้องตัดสินใจที่ดีที่สุดเพื่อให้ได้สิ่งที่ดีที่สุด ดังนั้นเราจึงต้องใช้ความคิดให้ดีที่สุด ต้องสามารถใช้เหตุผลในการถกเถียง ต้องฉลาดในการหาวิธีการแก้ปัญหา ต้องรู้จักเลือกรับหรือเลือกปฏิเสธ ต้องสามารถยืนหยัดบนความจริง ต้องสามารถร้อยเรียงความคิดต่างๆ อย่างมีเหตุผล ต้องสามารถวิเคราะห์วิพากษ์ วิจาร์ณ อย่างยุติธรรม ต้องเตรียมความพร้อมให้ตนเองในอนาคต ดังนั้น การคิดเป็น คือ การแสวงหาแนวทางตอบข้อสงสัยบางประการ โดยการนำข้อมูล ความรู้ ประสบการณ์ต่างๆ ที่มีอยู่มาจัดวางในกระบวนการคิดอย่างเหมาะสม โดยใช้วิธีคิดที่เหมาะสม เพื่อให้ได้มาซึ่งผลลัพธ์ที่ดีที่สุด

หากเราต้องการเป็นนักคิดที่ดี เราควรพัฒนานิสัยการคิดเพื่อให้มีลักษณะของผู้เป็นนักคิด เช่น มีคำถามหรือข้อสงสัยต่อสิ่งที่เกิดขึ้นเสมอ ไม่เชื่อหรือคล้อยตามสิ่งที่เกิดขึ้นอย่างง่าย ๆ รักความรู้ ขวนขวายหาความรู้อยู่เสมอ มีลักษณะเป็นนักเรียนตลอดชีวิต นิยมใช้เหตุผลมากกว่าขอตัดสินสิ่งใดตามอารมณ์ความรู้สึก เป็นผู้มองปัญหามากกว่าจมอยู่กับปัญหา มองข้ามความหวาดกลัวต่อสถานการณ์แต่มีสติสัมปชัญญะในการแก้ปัญหา รวบรวมข้อมูลและคิดอย่างเป็นระบบก่อนพิจารณาตัดสินสิ่งใด ค้นความจริงเชิงมโนทัศน์ มีกรอบความคิดที่ชัดเจนในเรื่องที่คิด ประารถนาเสรีภาพทางความคิด ไม่มีความจำกัดทางความคิดจากกรอบประเพณี

อำนาจ ที่ทำให้ต้องเชื่อตามอย่างไม่มีเหตุผล มีความกล้าที่จะคิดแตกต่าง แต่รอบคอบในการพิจารณาความคิดนั้น ชื่อสัตย์ต่อความจริง ยึดหลัก จริงคือจริง เท็จคือเท็จ มีหัวใจที่เปิดกว้าง ไม่ยึดมั่นว่าสิ่งที่ตนเองคิดนั้นถูกเสมอไป แสวงหาทางเลือกที่หลากหลาย ทำหายตัวเองให้คิดเชื่อมโยงในสิ่งที่ไม่คิดว่าจะเป็นไปได้

แนวทางฝึกทักษะความสามารถในการคิด 10 มิติ

มิติที่ 1 : ความสามารถในการคิดเชิงวิพากษ์ (Critical Thinking) หมายถึง ความตั้งใจที่จะพิจารณาตัดสินเรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยการไม่เห็นคล้อยตามข้อเสนออย่างง่าย ๆ แต่ตั้งคำถามท้าทาย หรือโต้แย้งสมมติฐานและข้อสมมติที่อยู่เบื้องหลัง และพยายามเปิดแนวทางการคิดออกสู่ทางต่างๆ ที่แตกต่างจากข้อเสนอแนะ เพื่อให้สามารถได้คำตอบที่สมเหตุสมผลมากกว่าข้อเสนอเดิม

มิติที่ 2 : ความสามารถในการคิดเชิงวิเคราะห์ (Analytical Thinking) หมายถึง การจำแนกแจกแจงองค์ประกอบต่างๆ ของสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือเรื่องใดเรื่องหนึ่ง และหาความสัมพันธ์เชิงเหตุผลระหว่างองค์ประกอบเหล่านั้น เพื่อค้นหาสาเหตุที่แท้จริงของสิ่งที่เกิดขึ้น

มิติที่ 3 : ความสามารถในการคิดเชิงสังเคราะห์ (Synthesis -Type Thinking) หมายถึง ความสามารถในการดึงองค์ประกอบต่างๆ มาผสมผสานเข้าด้วยกันเพื่อให้ได้สิ่งใหม่ตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการ

มิติที่ 4 : ความสามารถในการคิดเชิงเปรียบเทียบ (Comparative Thinking) หมายถึง การพิจารณาเทียบเคียงความเหมือนและหรือความแตกต่างระหว่างสิ่งนั้นๆ กับสิ่งอื่นๆ เพื่อให้เกิดความเข้าใจสามารถอธิบายเรื่องนั้นได้อย่างชัดเจน เพื่อประโยชน์ในการคิด การแก้ปัญหา หรือการหาทางเลือกเรื่องใดเรื่องหนึ่ง

มิติที่ 5 : ความสามารถในการคิดเชิงแนวคิด (Conceptual Thinking) หมายถึง ความสามารถในการประสานข้อมูลทั้งหมดที่มีอยู่เกี่ยวกับเรื่องหนึ่งเรื่องใดได้อย่างไม่ขัดแย้ง แล้วนำมาสร้างเป็นความคิดรวบยอด หรือกรอบความคิดเกี่ยวกับเรื่องนั้น

มิติที่ 6 : ความสามารถในการคิดเชิงสร้างสรรค์ (Creative Thinking) หมายถึง การขยายขอบเขตความคิดออกไปจากกรอบความคิดเดิมที่มีอยู่สู่ความคิดใหม่ๆ ไม่เคยมีมาก่อน เพื่อค้นหาคำตอบที่ดีที่สุดให้กับปัญหาที่เกิดขึ้น

มิติที่ 7 : ความสามารถในการคิดเชิงประยุกต์ (Applicative Thinking) หมายถึง ความสามารถในการนำสิ่งที่มีอยู่เดิม ไปปรับใช้ประโยชน์ในบริบทใหม่ได้อย่างเหมาะสม โดยยังคงหลักการของสิ่งเดิมไว้

มิติที่ 8 : ความสามารถในการคิดเชิงกลยุทธ์ (Strategic Thinking) หมายถึง ความสามารถในการกำหนด

แนวทางที่ดีที่สุด ภายใต้เงื่อนไข ข้อจำกัดต่างๆ เพื่อบรรลุเป้าหมายที่ต้องการ

มิติที่ 9 : ความสามารถในการคิดเชิงบูรณาการ (Integrative Thinking) หมายถึง ความสามารถในการเชื่อมโยงความคิด หรือองค์ประกอบต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เข้าหาแกนหลักได้อย่างเหมาะสม เพื่ออธิบายหรือให้เหตุผลสนับสนุนเรื่องใดเรื่องหนึ่ง

มิติที่ 10 : ความสามารถในการคิดเชิงอนาคต (Futuristic Thinking) หมายถึง ความสามารถในการคาดการณ์สิ่งที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตอย่างมีหลักเกณฑ์ที่เหมาะสม

การคิดเชิงระบบ (Systematic Thinking) คือ วิธีการคิดเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งอย่างเป็นระบบ อย่างเป็นลำดับขั้น และอย่างครบถ้วน เพื่อนำไปสู่ผลลัพธ์ของการคิดที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด เช่น

1. เพื่อสามารถเปรียบเทียบได้ อันจะนำไปสู่การตัดสินใจเลือกที่ถูกต้อง (คิดเปรียบเทียบ)
2. เพื่อสามารถพิสูจน์หาข้อเท็จจริงได้อย่างเป็นเหตุเป็นผล (คิดวิพากษ์)
3. เพื่อสามารถหาทางเลือกได้ดีที่สุดในความจำกัด (คิดกลยุทธ์)
4. เพื่อมีกรอบความคิดที่คมชัดในการวางแนวทาง (คิดมโนทัศน์)
5. เพื่อสามารถประยุกต์สู่การปฏิบัติได้จริง (คิดประยุกต์)
6. เพื่อสามารถคาดการณ์อนาคตในการวางแผนเชิงรุกได้ (คิดอนาคต)
7. เพื่อสามารถเชื่อมโยงประเด็นที่เกี่ยวข้อง เข้ามาวิเคราะห์ หรือใช้ได้อย่างเกิดผล (คิดบูรณาการ)
8. เพื่อสามารถหาทางเลือกใหม่ที่ไม่ซ้ำแบบเดิม (คิดสร้างสรรค์)
9. เพื่อสามารถหาข้อสรุปหรือแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้ (คิดวิเคราะห์)

การคิดหาทางออกของแต่ละปัญหา คือ

- คิดวิเคราะห์ : วิเคราะห์ข้อมูล
- คิดสร้างสรรค์ : หาทางเลือกใหม่ๆ
- คิดประยุกต์ : ทดลองคิดแปลง
- คิดสังเคราะห์ : เลียนแบบส่วนดี
- คิดวิพากษ์ : ตั้งคำถามตลอดทางว่า สิ่งที่เราคิดจะเป็นจริงได้หรือ
- คิดเชิงอนาคต : กระแสโลกาภิวัตน์มีผลกระทบต่อองค์กร และบุคลากรของเราอย่างไร วิกฤตเศรษฐกิจจะส่งผล

อย่างไร กระแสการปฏิรูประบบราชการจะทำให้องค์กรเปลี่ยน
รูปไปอย่างไร

- คิดเชิงโมโนทัศน์ : กำหนดกรอบความคิดและทิศทาง
ชัดเจน
- คิดเชิงกลยุทธ์ : คาดการณ์สภาพการเปลี่ยนแปลง
ขององค์กรในอนาคต ทั้งโอกาสที่ดีและปัญหาที่อาจเกิดขึ้นใน
อนาคต ปัญหาใดควรแก้ไขก่อนหลัง ใช้วิธีการใดเพื่อนำไปสู่
การเตรียมการวางแผน พัฒนา และแก้ปัญหาองค์กรต่อไป

ดังที่กล่าวมาแล้ว ความสามารถในการคิด เป็น
ลักษณะพิเศษของมนุษย์ เป็นสิ่งที่แยกมนุษย์ออกจากสัตว์
อย่างชัดเจน สัตว์เพียงแต่ดำเนินชีวิตตามสัญชาตญาณแห่ง
ความอยู่รอดเท่านั้น แต่มนุษย์สามารถพัฒนาสิ่งต่างๆ รอบตัว
ได้ เนื่องจากมีความสามารถในการคิด หากมนุษย์ปราศจากคิดชีวิต
มนุษย์จะไร้ซึ่งการเปลี่ยนแปลง เราทุกคนจะกลายเป็นคนที่
ดำเนินชีวิตตามสัญชาตญาณไม่ต่างกับสัตว์ที่ กิน นอน และทำ
สิ่งต่างๆ ตามแรงกระตุ้นของร่างกายไปวันๆ เท่านั้น

โจเซ่ ออเตก้า วาย แกสเซ็ท (Jose Ortega
Gasset) นักปรัชญาชาวสเปน กล่าวว่า “เราไม่ได้มีชีวิตอยู่
เพื่อที่จะคิด ในทางตรงข้าม เราจำเป็นต้องคิดหากต้องการมี
ชีวิตรอด” เมื่อเรารอดสังคมจะรอด เมื่อสังคมรอด
ประเทศชาติจะรอด หากเราต้องการให้ประเทศไทยดำรงอยู่
อย่างยั่งยืน และมีการพัฒนา ก้าวทันการแข่งขันในเวทีโลก
เป็นสังคมที่ใช้ปัญหา ไม่ไหลไปตามกระแส รู้จักคิดไตร่ตรอง
อย่างละเอียด รอบคอบก่อนตัดสินใจ สามารถคิด วิเคราะห์
และแยกแยะได้ คนไทยจึงจำเป็นต้อง “คิดเป็น”

ซึ่งจากแนวคิดของ ศาสตราจารย์ ดร.เกรียงศักดิ์ เจริญ
วงศ์ศักดิ์ ได้กล่าวถึงระบบและกลไกการทำงานของสมอง ที่มา
ของกระบวนการคิด ความสำคัญของการคิด พร้อมยกตัวอย่าง
อย่างละเอียด อธิบายให้เห็นภาพการทำงานของสมองและ
ที่มาของระบบการคิดที่มีมาอย่างต่อเนื่อง จนอาจเกิดการ
มองข้ามความสำคัญของการคิด เพื่อกระตุ้นและสร้าง “นัก
คิด” และเสริมสร้างการคิดอย่างมีคุณภาพ สำหรับผู้ที่สนใจ
สามารถศึกษาเพิ่มเติมได้จากหนังสือเล่มดังกล่าวนี้ และเล่ม
อื่นๆ ที่มีความเกี่ยวเนื่องเชื่อมโยงกัน จากความคิดอัน
กว้างไกล หลากหลายแนวทางและองค์ความรู้ จะสามารถ
สร้างนักคิด นักเขียน สร้างประชาชนที่มีคุณภาพได้อีกมากมาย
ในอนาคต และหวังว่าผู้ที่ได้อ่านหนังสือเล่มนี้จะเข้าใจลึกซึ้ง
ตามเจตนารมณ์ของผู้เขียนได้อย่างชัดเจน และช่วยกันเผยแพร่
ต่อไป